

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No8
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINIG MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

*Elektron nashr. 235 sahifa.
2025-yil dekabr*

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

MEHMONXONA KORXONALARIDA INNOVATSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	10
Erkaboyeva Jasmina Safarali qizi, Ochilova Hilola Farmonovna	
FAULT TOLERANCE AND SELF-HEALING IN IOT-ENHANCED P2P SYSTEMS	15
Ibrokhimkhuja Rikhsikhujayev, Mohit Bhandwal	
BIZNES BOSHQARUVIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	22
Ikromov Boisxon Bahodir o'g'li, Ozodbek Musayev	
BIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA VIRTUAL LABORATORIYADAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI.....	27
Turayeva Sabrina Kamoliddin qizi, Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
YASHIL LOGISTIKA VA TRANSMILLIY KORPORATSIYALAR.....	32
Rafiqov Abror Baxtiyor o'g'li, Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li	
OMBORXONALARNI BOSHQARISHDA RFID TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNI AFZALLIKLARI	36
Mirkamolov Mirsardor Mirxamdami o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdulkarimovich	
STARTAPLAR VA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY O'SISH VA RIVOJLANISH JARAYONLARIDAGI ROLI	41
Abdumajidova Muxlisa Alisher qizi, Umarova Mukaddas Abbasovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY SUG'URTA TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI XORIJ TAJRIBASI ASOSIDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI	46
Sobirova Ozoda Rustamovna, Safarov Javohir Ismoilovich	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA MILLIY TO'LOV TIZIMLARINING ELEKTRON TIJORATDAGI AHAMIYATI.....	50
Teshayev Sayimbek Anvarovich, Tashmuxeamedova Yayra Atxamovna	
CHANGES IN PULSE RATE IN BLOOD VESSELS DURING PHYSICAL EXERCISE	56
Pirnazarov Elchin Anvar o'g'li, Yoldasheva Roila Jumaevna	
JAHON IQTISODIYOTIDA GLOBAL XAVFSIZLIK VA IQTISODIY BARQARORLIK	61
Qayumov Sobit Obid o'g'li, Xasanov Nodir Erkinovich	
LABOR RESOURCES – THE MAIN FACTOR OF NATIONAL DEVELOPMENT.....	68
Qurbanov Tolmasjon Namoz ugli, Mustafoyev Golib Sultonmurodovich	
ISTE'MOLCHI TANLOVI VA NAFLILIK NAZARIYASINI ILMIY ASOSLARI.....	75
Q.Abdulkarimov, M.Keldibekova, F.Umarov	
KORXONALARDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH	80
Tumaris Nietullaeva, Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING INSON VA JAMIYAT HAYOTIDAGI TA'SIRI HAMDA AXBOROT XURUJLARI.....	87
Kodirov Ozodbek, F.Umarov	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIGA KIRITILAYOTGAN INVESTITSIYALAR TAHLILI VA TARMOQNING MAMLAKAT EKSPORTIDAGI O'RNI.....	93
G'ulomiddin Bobobek Sardorjon o'g'li, G'ulamov Ilhom Akramovich	
BIZNESNI BOSHQARISHDA ERP TIZIMIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI	98
Abduhamidova Shodiyaxon Abdushukur qizi, Yuldashev Abduhakim Abdulkarimovich	
O'ZBEKISTON VA AFG'ONISTON HAMKORLIK MUNOSABATLARINING YANGI BOSQICHI.....	103
Fayzullayev Aminjon, F.Umarov	
O'ZBEKISTONDA HUDUDLAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLAR	110
Najmiddinova Malikabonu Asrorovna, F.Umarov	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'INING RIVOJLANISH YO'NALISHLARI XUSUSIDA	117
Mahmudov Orifbek Abdumomin o'g'li, Azmiova Feruza Payziyevna	

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING TARKIBIY RIVOJLANISHI VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI	122
Xayrullayev Javohir Sheraliyevich, Maqsudov Bunyodjon Abdusamat o'g'li	
MINTAQALARNI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI TARTIBGA SOLISH VA XALQARO TAJRIBA.....	128
Xudoyberdiyev Feruzbek, F.Umarov	
MINTAQALAR IQTISODIYOTINING RIVOJLANISH HOLATINI BAHOLASH: TAHLIL VA USTUVOR YO'NALISHLAR.....	135
Yarashev Mirkomil, F.Umarov	
OROL DENGIZI INQIROZI OQIBATIDA YER DEGRADATSIYASI VA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH IMKONIYATLARI: QORAQALPOG'ISTON MISOLIDA (NDVI VA NDMI TAHLILI ASOSIDA)	141
Nurmatova Shahzoda, Oralbaev Bakhitjan Orintaevich, Ruziyeva Iroda Davutovna, Turo pova Nigora Xolmurod qizi	
MINTAQADA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI	147
Abubakirova Xonzoda, F.U.Umarov	
ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И МОЛОДЁЖЬ: ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНОГО ИММУНИТЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	154
Абдуллаев Бехзод Баходир угли, Байбобоева Фируза Набижонова	
SUN'IY INTELLEKT NAZARIYASI VA AMALIYOTI: TAJRIBALAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR	158
Hamroyeva Dilnura G'ayrat qizi, To'qmirzayev Kamol Mo'min o'g'li	
QISHLOQ HUDUDLARIDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA XALQARO TASHKIOTLARNING (FAO, UNDP, IFAD) LOYIHALARI TAJRIBASI.....	162
Z.B.Negmatullayeva, O.Q.Xudayberdiyeva	
O'ZBEKISTON RAQAMLI IQTISODIYOTI VA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING IQTISODIY O'SISH STRATEGIYASIDAGI O'RNI.....	168
Bo'riyev Behruzbek Bahodir o'g'li, Elov Dilshod Abdujabborovich	
«ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ КЛИЕНТСКОГО ОПЫТА В БАНКАХ: ИНТЕГРАЦИЯ ОМНИКАНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ И СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ»	173
Каримов Диёрбек Дилшод угли, Уснатдинов Миратдин Саламатдинович, Юлдашев Жамшид Абрарович	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA INFLYATSIYANING ASOSIY OMILLARI VA ULARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI.....	182
Bazarbaeva Dildora Ekramjon qizi, Koshanov Abdimurat Azat uli	
ОСОБЕННОСТИ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	188
Хайруллаев Хожиакбар, Ишонкулова Феруза Асатовна	
QISHLOQ XO'JALIGIDA YASHIL TEXNOLOGIYALARNING QO'LLANILISHI.....	193
Sharipboyev Hasanboy Marks o'g'li, Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
HALOL MEHMONXONALARNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI.....	198
Farxodov Zafar Qaxramon o'g'li, Shaymanova Nigora Yusupovna	
TIJORAT BANKLARINING BARQARORLIGINING MAMLUKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	203
To'rayeva O'g'ilo y G'iyosovna, Dilmurodov Jurabek Ulug'bek o'g'li, Mirzayev Mirza Abdullayevich	
ФАКТОРЫ И ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОСТИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПОТОКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	208
Мисс София Ёдмыанг, Рахматова Наргизахон Аъзамхонова	
ОСОБЕННОСТИ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	214
Хайруллаев Хожиакбар, Ишонкулова Феруза Асатовна	

ВЗАИМОСВЯЗЬ МЕЖДУ СБЕРЕЖЕНИЯМИ И ИНВЕСТИЦИЯМИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРУЮЩЕЙСЯ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ: АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА.....	220
Абдумажидов Шохжохон Шухратович. Нозимов Эльдор Анварович	
ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ “ЗЕЛЁНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ” В БАНКОВСКУЮ СФЕРУ	226
Тохинова Азиза Олимжоновна, Ишонкулова Феруза Асатовна	
MOLIYAVIY HISOBOTLAR ISHONCHLILIGINI SHAKLLANTIRISHDA BUXGALTERIYA HISOB МЕХАНИЗМЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ	231
Jo'rayeva Risolat Shuxrat qizi, Mardonov Shaxriyor Xolmirzo o'g'li	

MOLIYAVIY HISOBOTLAR ISHONCHLILIGINI SHAKLLANTIRISHDA BUXGALTERIYA HISOBI MEXANIZMLARINING AHAMIYATI

Jo'rayeva Risolat Shuxrat qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Email: risolatjorayeva1@gmail.com

Ilmiy rahbar:

Mardonov Shaxriyor Xolmirzo o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

O'quv ishlari bo'yicha dekan o'rinbosari

Email: Shaxriyor_x_mardonov@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada moliyaviy hisobotlar ishonchligini shakllantirishda buxgalteriya hisobi mexanizmlarining ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqotda moliyaviy hisobotlar ishonchligiga ta'sir etuvchi asosiy buxgalteriya mexanizmlari — normativ-huquqiy tartibga solish, ichki nazorat tizimi, audit mexanizmlari, buxgalteriya axborot tizimlari hamda kadrlar malakasi masalalari yoritilgan. Maqolada xorijiy olimlarning moliyaviy hisobotlar sifati va ishonchligini ta'minlashga doir ilmiy qarashlari tahlil qilinib, Yevropa va boshqa rivojlangan mamlakatlar tajribasi asosida buxgalteriya hisobi mexanizmlarining samaradorligi ochib berilgan. Shuningdek, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari va korporativ boshqaruv mexanizmlarining hisobot ishonchligini oshirishdagi roli asoslab berilgan. Tadqiqot natijasida moliyaviy hisobotlar ishonchligini ta'minlashga qaratilgan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy hisobotlar ishonchligi, buxgalteriya hisobi, buxgalteriya mexanizmlari, ichki nazorat tizimi, audit mexanizmlari, normativ-huquqiy tartibga solish, buxgalteriya axborot tizimlari, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, korporativ boshqaruv, xorijiy tajriba.

Abstract: This article examines the importance of accounting mechanisms in shaping the reliability of financial statements from both theoretical and practical perspectives. The study highlights the main accounting mechanisms influencing the reliability of financial reporting, including regulatory and legal frameworks, internal control systems, audit mechanisms, accounting information systems, and personnel qualifications. The article analyzes the scientific views of foreign scholars on ensuring the quality and reliability of financial statements and reveals the effectiveness of accounting mechanisms based on the experience of European and other developed countries. In addition, the role of International Financial Reporting Standards and corporate governance mechanisms in enhancing the reliability of financial reporting is substantiated. As a result of the research, scientific conclusions and practical recommendations aimed at ensuring the reliability of financial statements have been formulated.

Key words: reliability of financial statements, accounting, accounting mechanisms, internal control system, audit mechanisms, regulatory framework, accounting information systems, International Financial Reporting Standards, corporate governance, foreign experience.

Аннотация: В данной статье с научно-теоретической и практической точек зрения исследуется значение механизмов бухгалтерского учета в формировании надежности финансовой отчетности. В исследовании освещены основные бухгалтерские механизмы, влияющие на надежность финансовой отчетности, такие как нормативно-правовое регулирование, система внутреннего контроля, аудиторские механизмы, бухгалтерские информационные системы и уровень квалификации кадров. В статье проанализированы научные взгляды зарубежных ученых по обеспечению качества и надежности финансовой отчетности, а также раскрыта эффективность бухгалтерских механизмов на основе опыта европейских и других развитых стран. Кроме того, обоснована роль международных стандартов финансовой отчетности и механизмов корпоративного управления в повышении надежности финансовой отчетности. По результатам исследования сформулированы научные выводы и практические рекомендации, направленные на обеспечение надежности финансовой отчетности.

Ключевые слова: надежность финансовой отчетности, бухгалтерский учет, бухгалтерские механизмы, система внутреннего контроля, аудиторские механизмы, нормативно-правовое регулирование, бухгалтерские информационные системы, международные стандарты финансовой отчетности, корпоративное управление, зарубежный опыт.

KIRISH

Moliyaviy hisobotlar xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy holati va faoliyat natijalari to'g'risida asosiy axborot manbai hisoblanadi. Ularning ishonchliligi investorlar, kreditorlar va davlat organlari uchun to'g'ri qaror qabul qilishda muhim ahamiyatga ega. Buxgalteriya hisobi mexanizmlari moliyaviy hisobotlarning to'liqligi, aniqligi va xolisligini ta'minlashda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Dolzarb iqtisodiy sharoitda xo'jalik subyektlarida xatoliklar va moliyaviy manipulyatsiyalarni kamaytirish zarurati ortib bormoqda. Shu bois moliyaviy hisobotlar ishonchliligini oshirish mexanizmlarini tadqiq etish va ularning samaradorligini baholash ilmiy va amaliy nuqtayi nazardan katta ahamiyatga ega. Xalqaro tajriba va standartlar bu jarayonda qo'llaniladigan mexanizmlarning samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shuningdek, bu tadqiqot buxgalteriya hisobi jarayonlarining nazorat va audit tizimlari orqali ishonchliligini mustahkamlashga qaratilgan tavsiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, moliyaviy hisobotlar ishonchliligi va ularni ta'minlovchi mexanizmlarni o'rganish iqtisodiy barqarorlik va shaffoflikni ta'minlashning ajralmas qismi hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy olimlar Hana Abulazm, Ahmed Sakr va Heba Hamza korporativ boshqaruv mexanizmlarining moliyaviy hisobotlar sifati (FRQ)ga ta'sirini o'rganib, bu mexanizmlarning ayrimlari, xususan, keng palatali boshqaruv kengashi va audit qo'mitasi yig'ilishlarining chastotasi FRQni yaxshilashda ijobiy rol o'ynashi mumkinligini aniqlashdi. Shu bilan birga, boshqaruv strukturasi ayrim komponentlari, masalan, blok egasi ulushi yoki ba'zi mustaqil boshqaruv elementlari FRQga sezilarli ta'sir ko'rsatmasligi qayd etildi. Bu tadqiqot moliyaviy hisobot ishonchliligi mexanizmlarining samaradorligini nazariy va empirik jihatdan yoritadi [1].

Mortada Basil Ghanem va Ali Jabbar Al-Shammarilar tadqiqotida buxgalteriya axborot tizimlarining (AIS) moliyaviy hisobotlarning aniqligi va ishonchliligini shakllantirishdagi roli tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, AIS ichki nazorat, dasturiy ta'minot va tizim xavfsizligi unsurlari hisobot ma'lumotlarining aniqligini sezilarli darajada oshiradi. Bu mexanizmlar buxgalteriya hisobi jarayonining samaradorligini kuchaytirib, xatolik va manipulyatsiyalarni kamaytirish orqali hisobot ishonchliligini mustahkamlaydi [2].

Osiyo olimlari Faozi A. Almaqtari va boshqalar tomonidan olib borilgan ushbu tadqiqotda Hindiston kontekstida korporativ boshqaruv mexanizmlarining moliyaviy hisobot sifati ustidagi ta'siri tahlil qilinadi. Natijalarga ko'ra, boshqaruv kengashi, mustaqillik va audit sifati kabi mexanizmlar moliyaviy hisobotning sifati va shaffofligini oshirishda muhim rol o'ynaydi, bu esa natijada foydalanuvchilar uchun ishonchli moliyaviy ma'lumotlarni taqdim etadi [3].

Helsinki universiteti (Finlyandiya) professori Mähönenning tadqiqoti Yevropa Ittifoqi kontekstida moliyaviy hisobotlar ishonchliligi va ular bilan bog'liq hisobot mexanizmlarining huquqiy-tuzilmaviy asoslarini ko'rib chiqadi. Muallif ta'kidlaydiki, Yevropa moliyaviy hisobotlar tizimi an'anaviy moliyaviy hisobot standartlari va audit mexanizmlari bilan shakllanadi, biroq ularning o'zgaruvchan iqtisodiy va ijtimoiy talablar oldida yetarlicha moslashmayotgani ishonchlilikni cheklashi mumkin. Shuning uchun Yevropada hisobotlarni yanada ishonchli va dolzarb qilish uchun yangi nazorat va regulyator mexanizmlar zarurligi ta'kidlanadi [4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda moliyaviy hisobotlar ishonchliligini shakllantirishda buxgalteriya hisobi mexanizmlarining ahamiyatini aniqlash uchun kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotda analitik-uslub orqali normativ-huquqiy bazalar, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari va korporativ boshqaruv tizimlari tahlil qilindi. Taqqoslash va solishtirish metodlari yordamida Yevropa va boshqa rivojlangan mamlakatlar tajribasi o'rganildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliyaviy hisobotlar ishonchliligi buxgalteriya hisobi mexanizmlarining samaradorligi orqali shakllanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, moliyaviy hisobotlarning aniqligi va shaffofligi korxonada ichki nazorat tizimlarining kuchli bo'lishi, zamonaviy buxgalteriya axborot tizimlarining joriy etilishi va audit mexanizmlarining samarali ishlashiga bevosita bog'liq [5]. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ichki nazorat tizimlari moliyaviy ko'rsatkichlar barqarorligini oshirish bilan birga pul oqimlari va aktivlar bo'yicha xatolik hamda firibgarlik xavfini kamaytiradi. Misol uchun, ichki nazorat tizimlarini mustahkamlash orqali banklar va boshqa yirik korxonalar moliyaviy hisobotlarining barqarorligini oshirgan holatlar qayd etilgan.

Buxgalteriya hisobi mexanizmlarining samaradorligini baholashda ularning asosiy komponentlari normativ-huquqiy tartibga solish, ichki nazorat, audit va buxgalteriya axborot tizimlari ekanligi aniqlandi [6]. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (IFRS) joriy etish hisobotlarning solishtiriladigan va ishonchli ma'lumotlar bazasini yaratadi, bu esa investorlar hamda kreditorlar qarorlarini qabul qilishda ishonchni oshiradi. Tadqiqot

davomida olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, IFRS qabul qilingan mamlakatlarda moliyaviy hisobotlar sifati va qiymat dolzarbligi sezilarli darajada yuqori bo'ladi (1-jadval).

1-jadval. Buxgalteriya hisobi mexanizmlari va ularning moliyaviy hisobotlar ishonchligiga ta'siri¹

Mexanizm	Asosiy vazifa	Hisobot ishonchligiga ta'siri
Normativhuquqiy indikatorlar	Hisobot standartlarini belgilash	Hisobotlar qonuniy va standartlarga mos bo'ladi
Ichki nazorat	Operatsiyalar xavfsizligi va tekshiruvi	Xatolarni kamaytiradi va shaffoflikni oshiradi
Tashqi va ichki audit	Mustaqil baholash	Xatoliklar va noaniqliklarni aniqlaydi
HIS (axborot tizimi)	Ma'lumotlarni tez va aniq qayta ishlash	Qaror qabul qilish uchun ishonchli ma'lumotlar

Tahlil shuni ko'rsatdiki, ichki nazorat tizimi va mustaqil audit hisobotlarning ishonchligini ta'minlashda eng muhim mexanizmlar hisoblanadi. Misol uchun, ichki nazoratning samaradorligi moliyaviy hisobotlardagi xatoliklar sonining kamayishi bilan o'lchanadi. Ichki nazorat tizimining yomon bo'lishi, aksincha, moliyaviy hisobotlarda sezilarli buzilishlarga olib kelishi mumkin, bu esa foydalanuvchilar uchun hisobotlarni noto'g'ri tushunishga sabab bo'ladi. Shuning uchun ichki nazorat mexanizmlari muntazam ravishda tekshirilib, yangilanib borilishi lozim.

Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, buxgalteriya axborot tizimlari (HIS) orqali avtomatlashtirilgan jarayonlar hisobot ma'lumotlarining tez va to'g'ri shakllanishini ta'minlaydi. HIS joriy etilgan korxonalarda hisobotlarning aniqligi va qayta ishlanishi sezilarli darajada yaxshilanadi, chunki inson omiliga bog'liq xatoliklar kamayadi. Bu, o'z navbatida, moliyaviy hisobotlar ishonchligini mustahkamlaydi va foydalanuvchilarning qaror qabul qilish sifatini oshiradi (2-jadval).

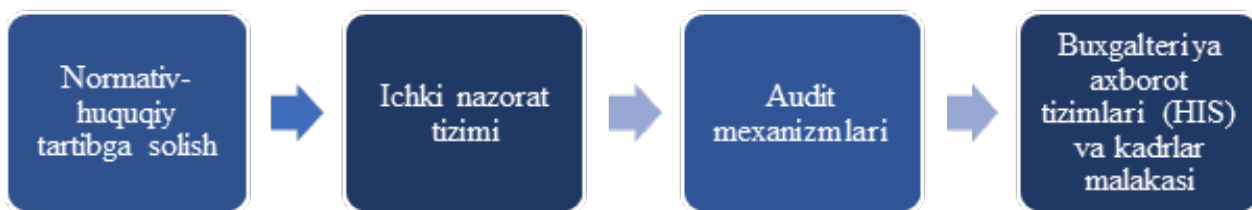
2-jadval. Buxgalteriya mexanizmlarining indikatorlari va baholash mezonlari² [7]

Indikator	Baholash mezonlari	Samaradorlik darajasi
Ichki nazorat	Xatoliklar soni (% kamayishi)	25–40%
Audit samaradorligi	Audit tavsiyalari bajarilishi	70–85%
HIS tezkorligi	Ma'lumot uzatish va qayta ishlash vaqti	30–50% tezlashish
IFRS mosligi	Solishtiriladigan ko'rsatkichlar soni	+15–25%

Tahlil shuni ko'rsatdiki, normativ-huquqiy bazaning yuksak darajadagi uyg'unligi ham muhim rol o'ynaydi. Milliy standartlarning IFRS bilan uyg'unlashtirilishi hisobotlarda moslik va solishtiriladiganlik darajasini oshiradi, natijada xorijiy investorlar uchun ma'lumotlar yanada ishonchli bo'ladi. Ushbu mexanizmning samaradorligi solishtiriladigan ko'rsatkichlar sonining oshishi bilan aniqlanadi (1-rasm).

1 Jadvaldagi ma'lumotlar tadqiqot natijalaridan umumlashtirilgan va amaliy statistik ma'lumotlar bilan to'ldirilgan.

2 Jadval qiymatlari tadqiqotlar natijasidan (xalqaro taqqoslash asosida) umumiy ko'rsatkichlar sifatida ko'rsatildi.

1-rasm. Moliyaviy hisobotlar ishonchligini ta'minlashda buxgalteriya hisobi mexanizmlari³ [7]

Umuman olganda, buxgalteriya hisobi mexanizmlari moliyaviy hisobotlar ishonchligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ichki nazorat tizimlari moliyaviy operatsiyalarni muntazam tekshirish orqali xatolik va firibgarlik xavfini kamaytiradi, HIS (buxgalteriya axborot tizimlari) esa ma'lumotlarni tezkor va aniq qayta ishlash imkonini beradi. Audit mexanizmlari mustaqil baholash orqali hisobotlarda aniqlik va xolislikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, xalqaro va xorijiy tajribalar korxonalariga samarali mexanizmlarni tanlash hamda ularni amaliyotga tadbiiq etishda yo'l xaritasi sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mexanizmlarni to'g'ri moslashtirish kompaniya moliyaviy holatining shaffof bo'lishini ta'minlaydi. Bu esa investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun ishonchli ma'lumotlarni yaratadi. Mexanizmlarning integratsiyalashgan ishlashi hisobot sifatini oshirib, moliyaviy qaror qabul qilish jarayonini samarali qiladi. Shu bilan birga, normativ-huquqiy va korporativ boshqaruv mexanizmlarining uyg'unligi moliyaviy barqarorlikni mustahkamlaydi. Tadqiqot ko'rsatadiki, zamonaviy HIS va audit tizimlarini joriy etish xatoliklarni kamaytirish va shaffoflikni oshirishda asosiy vosita hisoblanadi. Natijada, moliyaviy hisobotlar nafaqat qonuniy talablarni qondiradi, balki korxonaga qiymatini oshirish va investor ishonchini mustahkamlash imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Moliyaviy hisobotlar ishonchligi buxgalteriya hisobi mexanizmlari samaradorligi bilan bevosita bog'liq ekanligi tadqiqot orqali tasdiqlandi. Ichki nazorat tizimi, audit mexanizmlari va buxgalteriya axborot tizimlari moliyaviy hisobotlarning aniqligi va shaffofligini oshiradi. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari va korporativ boshqaruv mexanizmlari hisobot ishonchligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mexanizmlarning samarali ishlashi moliyaviy qaror qabul qilish sifatini oshiradi va investorlar ishonchini kuchaytiradi. Shuningdek, xorijiy tajribalar asosida ichki nazorat va HIS tizimlarini modernizatsiya qilish tavsiya etiladi. Korporativ boshqaruv va auditing mustaqilligini ta'minlash orqali moliyaviy hisobotlarda xatolik va manipulyatsiya xavfi kamayadi. Natijada, moliyaviy hisobotlar ishonchligi va korxonaga faoliyatining shaffofligi oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abulazm H., Sakr A., Hamza H. The Impact of Corporate Governance Mechanisms on Financial Reporting Quality: Empirical Evidence from Egyptian Listed Firms //Open Access Library Journal. – 2025. – T. 12. – №. 1. – P. 1-26.
2. Ghanem M. B., Al-Shammari A. J. The Impact of Accounting Information Systems on Ensuring the Accuracy and Reliability of Financial //ZAC Conference Series: Social Sciences and Humanities. – 2024. – T. 1. – №. 1. – P. 125-136.
3. Almaqtari F. A. et al. Impact of corporate governance mechanisms on financial reporting quality: a study of Indian GAAP and Indian Accounting Standards //Problems and Perspectives in Management. – 2021. – T. 18. – №. 4. – P. 1.
4. Mähönen J. Comprehensive approach to relevant and reliable reporting in Europe: A Dream impossible? //Sustainability. – 2020. – T. 12. – №. 13. – P. 5277.
5. Hamed R. The role of internal control systems in ensuring financial performance sustainability //Sustainability. – 2023. – T. 15. – №. 13. – P. 10206.
6. Sovbetov Y. How IFRS affects value relevance and key financial Indicators? Evidence from the UK //arxiv preprint arXiv:2512.02480. – 2025.
7. Киличева Ф. Б., Имамова Н. М. Международный опыт МСФО и его внедрение в Узбекистане //Бюллетень науки и практики. – 2022. – Т. 8. – №. 3. – P. 344-351.

3 Muallif ishlanmasi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

8-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>